

М. Криворотченко.

Чергові завдання Українського Комітету Краєзнавства.

Минуло півтора роки з часу, коли Всеукраїнська Краєзнавча Конференція дала директиви Українському Комітету Краєзнавства. Ці півтора роки попередньої роботи дали змогу виявити головні моменти краєзнавчої роботи на Україні, а найголовніше — з'ясувати реальні можливості, що їх має наше краєзнавство. Тільки на підставі цієї попередньої роботи Комітет має змогу розпочати планові заходи, стати до виконання цілком конкретних головних завдань.

Одне з перших завдань, що стоять перед У. К. К. це — *виявити по можливості всі краєзнавчі сили УСРР*.

Попередній облік, що його було переведено на початку минулого року, дав дуже неповні й непевні відомості. Молодість краєзнавчого руху на Україні взагалі, надто пізні заходи до його організації й об'єднання в єдинім центрі, а з того — брак певних традицій краєзнавчої роботи на місцях і певних організаційних тенденцій, — привели до цілковитої розпорощеності роботи й сил краєзнавчих. Маємо випадки досить густо розкиданих в одній окрузі краєзнавців, що не знаються поміж собою, провадять роботу на свій страх, не знаючи, куди звернутися з її наслідками, де знайти корективи, пораду. З розвитком і зміцненням шкільної й політосвітньої мережі виникають шкільні й сільські краєзнавчі гуртки при школах і сельбудах та хатах-читальнях, які знову лишаються на власні сили, витрачаючи енергію на здобування основних методів і форм роботи, вже давно в іншім місці знайдених і випробованих. Разом з тим деякі старіші краєзнавчі організації, що не змогли піти в ногу з сучасними вимогами життя, розвалюються й зникають, часто зберігаючи своє ім'я на порожнім місці ще низку років.

Краєзнавчий рух, яко громадський рух, де-далі дужче втягає до своїх лав активні дослідницькі й любительські сили, що-далі збільшуються наслідки краєзнавчої роботи на місцях, але реальними й найдужче корисними вони будуть тільки тоді, коли ми матимемо повне уявлення за те: *хто працює в краєзнавстві, де він працює, що і в якій саме галузі робить, які наслідки в роботі має, де ці наслідки й хто про їх знає.*

Тільки знаючи дійсний стан нашої краєзнавчої роботи, кількість і якість робітників та стан організованості краєзнавчих сил — зможемо

уникнути повторності в роботі, випадковості її, часто цілковитої безпорадності робітника краєзнавця.

Одночасно цей облік дасть нам нарешті краєзнавче обличчякої окрузи, й ми зможемо уникнути того абсурду, що його подекуди маємо нині, коли окремі краєзнавці не знають, що у їх місті є краєзнавчий осередок, гуртки в районах не чули, що в окремісті є окружне бюро краєзнавства, а окрпали запитують Держплан, де ім шукати краєзнавців, коли у їх під боком є краєзнавча організація.

Комітет дивиться на облік краєзнавчих сил не як на формальний обов'язок — *цей облік є завданням великого громадського значіння*. Перевести зазначений облік Комітет зможе тільки тоді, коли самі краєзнавці з повною увагою поставляться до цього завдання й активно підуть на зустріч Комітету, подаючи відомості про всіх відомих їм краєзнавців і краєзнавчу роботу їхньої округи.

До останнього часу краєзнавці на місцях випробували різних організаційних форм, а оскільки краєзнавчі організації не мали юридичного обличчя, то їм доводилося йти в прийми до різних установ і тим звужувати свою роботу, підпорядковуючи її завданням цих установ.

Минулий рік дав змогу вибрати відповідні життєві організаційні форми й здобути юридичну базу роботі. Нині Український Комітет Краєзнавства ставить за чергове завдання перевести остаточно організаційне і юридичне оформлення краєзнавчої роботи. УКК розробив типовий статут Краєзнавчого Товариства, і цей статут затверджено Міжстановою Комісією при Н. К. В. С. *).

Річ ясна, що ні облік, ні юридичне оформлення краєзнавчих товариств не дають ще повного звязку Комітету з місцями. *Тільки постійна участь Комітету в різноманітнім житті місцевих краєзнавчих організацій зможе утворити органічний звязок, повну єдність і монолітність краєзнавчої роботи в цілому.*

Першим кроком до цього мусить бути періодичне видання Комітету — журнал, що давав би змогу реально об'єднувати краєзнавчу думку, що міг би ставити перед краєзнавцями актуальні проблеми, висунуті сучасним життям, що давав би відповідні вказівки не тільки „що робити“, а і „як робити“. Разом з тим журнал мусить стати осередком, де, як у фокусі, збиратимуться відомості про всю краєзнавчу роботу на Україні.

Звичайно журнал може стати дійсним люстром краєзнавчої роботи тільки тоді, коли місцеві організації й окремі широко розкидані краєзнавці подаватимуть як-найдокладніші відомості про краєзнавчу роботу в їхнім районі. Тільки за такої умови журнал може зробитися тим осередком, де скупчуватиметься весь різнобічний і досі ще ніде не висвітлений і не обрахований досвід краєзнавчої роботи.

За активною участю місць Комітет сподівається перевести це завдання в життя, бодай у найменшій мірі, давши хоч невеликий, але постійний орган краєзнавчий.

^{*}) Цей типовий статут подано в цьому числі на стор. 35.

За минулий час Комітет зібрав уже силу матеріалів про роботу місць, про вимоги й сумніви місцевих організацій і окремих краєзнавців, про заходи до налагодження ширшої краєзнавчої роботи. Отже нині Комітет може приступити до систематичної допомоги місцевим робітникам, і в плані своєї близької роботи ставить подавати на місця схеми дослідів, програми, поради й інші методичні й технічні вказівки. В основу цієї роботи лягає різноманітний досвід краєзнавчої роботи так різних республік СРСР, як і УСРР. Річ ясна, що і в цій справі участь місцевих робітників, їхній досвід, їхні корективи до матеріалів Комітету допоможуть прискорити виробити сталі методи й певний твердий шлях у краєзнавчій роботі.

Організованих краєзнавчих сил у нас ще обмаль. Сила закутків нашої Республіки вимагають дослідження. Разом з тим у найглуших закутках завжди знайдеться хоч одна людина, що зможе зацікавитися вивченням своєї місцевості. Краєзнавчий рух громадською своею суттю вимагає притягти до краєзнавчої роботи як-найширші кола радянського суспільства, а по своему головному завданню потрібue охопити бодай первісним дослідом як-найдальші кутки території УСРР.

Комітет поставив за чергове завдання створити широку мережу кореспондентів *) і сподівається, що в такий спосіб уже в більшій час можна буде в найдальші закутки кинути практичні вказівки по роботі і звязати ці кутки в їхній краєзнавчій праці з культурними осередками.

Звичайно і в цій справі допомога місцевих робітників дасть змогу Комітету прискорити охоплення звязком найдальших точок УСРР.

Починаючи планову роботу, Український Комітет Краєзнавства ставить собі завдання невеликі на перший погляд, але з огляду на об'єктивні умови й вимоги часу він мусить обмежуватися тільки тими завданнями, що їх він зможе реально виконати. Разом з тим від реалізації поставлених завдань у великій мірі залежить дальша робота краєзнавча в цілому й поширення роботи Комітету,— відношення бо суспільства в цілому до краєзнавства й матеріальна база його цілком залежить від реальних наслідків і суспільної корисності краєзнавчої роботи.

Всю свою роботу Комітет спирає на постанови першої Краєзнавчої Конференції, отже всі заходи свої справлятимемо в бік найбільших досягнень у галузях актуальних нині, в царині вивчення виробничих сил і виробничих можливостей, в напрямку дослідження способів у більшій час допомогти суспільству зміцнити й розвинути народне господарство.

Цей практицизм, підкорсlenий в резолюціях конференції, ніяк не обмежує краєзнавців на місцях в їхній роботі, він мусить дати тільки певний ухил цій роботі, загострити увагу на тих моментах, що їх досі здебільшого обминали краєзнавці, покладаючи вивчення їх на різні державні інституції.

Цей практичний ухил вимагає того, щоб краєзнавчі сили на місцях з перших же кроків своєї роботи дбали про увязку своєї роботи з реальними потребами життя своєї місцевості, отже як-найтініший звязок

*) Положення й план роботи кореспондентів див. у цім числі, стор. 39.

їхньої роботи з роботою планових і дослідчих установ округи мусить бути черговим завданням краєзнавчої роботи міськ.

Велике і складне завдання плановости заходів у роботі громадських організацій, що ще не мають певних організаційних форм, що не мають тісного й органічного звязку з своїм центром, не можна перевести за короткий час. Багато буде вад і шукань найліпших шляхів. Тільки велика надія і певність у дружній роботі всіх краєзнавчих сил і виявлене вже бажання міськ упланувати свою роботу дає Комітету змогу сподіватися, що ця плановість не залишиться на перших кроках.

К. Дубняк.

Вивчення продукційних сил і краєзнавство.

Не одну тисячу років несе свої води сивий Дніпро до бурхливого Чорного моря, не одну тисячу років лежить уже кам'яне вугілля в надрах Донбасу чи залізна руда на Криворіжжі, не одну тисячу років Україна відзначається своєю родючою чорноземлею.

Зовнішня природа залишається відносно незмінною, постійною протягом багатьох тисяч років, тоді як соціальне життя людскості, оточеної тою природою, невпинно міняється, розвивається. Хіба можна порівняти наше сучасне життя з життям до революції, з життям за часів козаччини, за часів Київської Руси, або ще давніших часів?

Так само і внутрішня природа людини, себ-то її психо-фізіологічна організація, залишається майже незмінною протягом багатьох і багатьох тисяч років, а соціальне життя людскості, незалежно від того, все розвивається й розвивається.

Очевидно, коли господарство нашого селянина тепер не таке, яким воно було 10, 100, 500 років тому, коли господарство німця-колоніста далеко вище від господарства суміжного з ним селянина-українця, а господарство нашого поселенника за Каспієм пішло вперед від господарства тубільця-мандрівника, то це все не залежить ні від зовнішньої природи, що оточує людину, ні від унутрішньої природи самої людини. Природа є лише те тло, на якому розвивається діяльність людини. Не може, наприклад, ескімос сіяти пшеницю на кризі, або степовик України полювати за білим ведмедем. Сама-ж по собі природа ще не визначає тіх шляхів, що ними йде історичний розвиток людськості.

Але людина живе серед певного природного оточення. І коли ми простежимо життя людини на тій чи іншій території протягом багатьох віків, то побачимо, що вся історія того чи іншого народу є безперестанна боротьба з природою. Людина бореться з природою, чім далі дужче опановує її, вживаючи для твої боротьби безліч різного знаряддя, все удосконалюючи останнє. Від первісної камінюки чи ломаки людина протягом багатьох віків дійшла до сучасної техніки з її різноманітними машинами. Від первісних спостережень природи людина дійшла до знання,